

Bruksela, dnia 1.6.2018r.
COM(2018) 395 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Inicjatywa UE na rzecz owadów zapylających

{SWD(2018) 302 final} - {SWD(2018) 303 final}

1. POTRZEBA PODJĘCIA PRZEZ UE DZIAŁAŃ W SPRAWIE OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH

W ostatnich latach uwagę opinii publicznej zwróciła trudna sytuacja populacji pszczoły miodnej, która poniosła straty w UE i na świecie. Za tym szeroko nagłośnionym zjawiskiem stoi problem o dużo większej skali, a mianowicie gwałtowny spadek liczebności i różnorodności wszystkich rodzajów europejskich dzikich owadów zapylających, w tym dzikich pszczoł, bzygów, motyli i ciem. Liczne gatunki owadów zapylających wyginęły lub są zagrożone wyginięciem¹.

Jest to powód do poważnego niepokoju, ponieważ owady zapylające stanowią integralną część zdrowych ekosystemów. Bez nich zmaleje liczebność wielu gatunków roślin, a w końcu znikną one wraz z organizmami, które są od nich zależne, co miałoby poważne skutki ekologiczne, społeczne i gospodarcze. Uprawy zależne od owadów zapylających są uzależnione od zapylania przez zwierzęta w różnym stopniu. Szacuje się, że odsetek obecnej światowej produkcji roślinnej bezpośrednio związanej z zapylaniem przez zwierzęta wynosi 5–8 %². W samej UE około 84 %³ gatunków uprawnych i 78 %³ gatunków dzikich kwiatów jest zależnych, przynajmniej częściowo, od zapylania przez zwierzęta. Wartość rocznej produkcji rolnej w UE bezpośrednio związanej z owadami zapylającymi wynosi prawie 15 mld EUR⁴.

W pierwszym globalnym sprawozdaniu w sprawie owadów zapylających sporządzonym przez Międzyrządową Platformę Naukowo-Polityczną w sprawie Różnorodności Biologicznej i Funkcjonowania Ekosystemów² jako głównie zagrożenia dla owadów zapylających wymieniono zmiany w użytkowaniu gruntów, intensywną gospodarkę rolną i stosowanie pestycydów, zanieczyszczenie środowiska, inwazyjne gatunki obce, patogeny i zmianę klimatu. Stwierdzono również znaczne braki w wiedzy na temat sposobu funkcjonowania tych czynników oraz potrzebę podjęcia działań międzysektorowych, aby można było je uzupełnić. W Konwencji o różnorodności biologicznej⁵ zatwierdzono wnioski ze sprawozdania i podkreślono znaczenie owadów zapylających i świadczonych przez nie usług ekosystemowych dla osiągnięcia szeregu celów zrównoważonego rozwoju ONZ⁶.

UE wdrożyła szereg środków korzystnych dla owadów zapylających, szczególnie w ramach polityki w dziedzinie środowiska i zdrowia (w szczególności dyrektywy ptasia i siedliskowa oraz prawodawstwo UE w sprawie pestycydów), jak również w ramach wspólnej polityki rolnej, polityki spójności oraz polityki dotyczącej badań i innowacyjności. Istnieje również szereg krajowych i regionalnych strategii dotyczących owadów zapylających. Niemniej jednak do dziś UE nie podjęła żadnych jednolitych, skoordynowanych działań ograniczających spadek liczebności owadów zapylających za pomocą zintegrowanego

¹ Szczegółowe dowody na poparcie tez niniejszego komunikatu znajdują się w towarzyszącym mu dokumencie roboczym służb Komisji.

² S.G. Potts i in., *The Assessment Report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services on Pollinators, Pollination and Food Production*, Sekretariat Międzyrządowej Platformy Naukowo-Politycznej w sprawie Różnorodności Biologicznej i Funkcjonowania Ekosystemów, Bonn, Niemcy, 2016. s. 552.

³ S. Potts i in., *Status and Trends of European Pollinators. Key Findings of the STEP Project*, Pensoft Publishers, Sofia 2015, s. 72.

⁴ N. Gallai i in., *Economic Valuation of the Vulnerability of World Agriculture Confronted with Pollinator Decline*, *Ecological Economics* 2009, 68.3: s. 810–821.

⁵ <https://www.cbd.int/>

⁶ Decyzja XIII/15 Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-15-en.pdf>

podejścia uwzględniającego różne sektory i środki polityczne. UE i państwa członkowskie muszą rozwiązać ten problem wspólnie.

W niniejszym komunikacie przedstawiono cele strategiczne i zestaw działań, które powinna podjąć UE i państwa członkowskie, aby rozwiązać problem spadku liczebności owadów zapylających w UE i wnieść wkład w globalne starania na rzecz ochrony środowiska. W komunikacie określono ramy dotyczące zintegrowanego podejścia do rozwiązania przedmiotowego problemu oraz skuteczniejszego wykorzystania istniejących narzędzi i środków politycznych.

Niniejsza inicjatywa pokazuje, że Komisji zależy na przyspieszeniu postępów w realizacji celu UE na 2020 r., jakim jest powstrzymanie i odwrócenie utraty różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych⁷, co potwierdzono w planie działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki⁸. Stanowi ona odpowiedź na wystosowane przez Parlament Europejski^{9,10} i Radę¹¹ wezwania do podjęcia działań w celu ochrony owadów zapylających i ich siedlisk, aby powstrzymać spadek ich liczebności. W konsultacjach publicznych¹² przeprowadzonych w ramach przygotowania niniejszej inicjatywy ustalono, że grupy zainteresowanych stron, a w szczególności opinia publiczna, zdecydowanie opowiadają się za unijną inicjatywą na rzecz owadów zapylających.

2. ELEMENTY INICJATYWY

Cele i działania określone w niniejszej inicjatywie służą poszerzaniu wiedzy naukowej na temat spadku liczebności owadów zapylających, przeciwdziałaniu jego głównym znanym przyczynom i wzmocnieniu współpracy między wszystkimi zainteresowanymi podmiotami. Chociaż nacisk kładzie się na dzikie owady zapylające, inicjatywa ma na celu sprostanie wyzwaniom, które są wspólne dla wszystkich owadów zapylających. W związku z tym przyniesie ona również korzyści udomowionym owadom zapylającym, w szczególności pszczołom miodnym, i będzie stanowiła uzupełnienie obecnych działań UE wspierających pszczelarstwo¹³ i zdrowie pszczół¹⁴.

Proponowane działania przygotowano w taki sposób, aby zostały zrealizowane w krótkim czasie, jednak uruchomią one kluczowe procesy i stworzą mechanizmy umożliwiające poradzenie sobie z przedmiotowym wyzwaniem w sposób całościowy w dłuższym okresie. Skuteczna realizacja tych działań będzie wymagać odpowiednich zasobów finansowych i ludzkich. Decydenci i organy publiczne nie poradzą sobie z tym wyzwaniem samodzielnie; trzeba będzie również zaangażować obywateli Unii i sektor gospodarczy.

⁷ Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r., http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/strategy/index_en.htm

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0198&qid=1527583105555&from=PL>

⁹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 2 lutego 2016 r. w sprawie śródkresowego przeglądu unijnej strategii ochrony różnorodności biologicznej (2015/2137(INI)).

¹⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 listopada 2017 r. w sprawie „Planu działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki” (2017/2819(RSP)).

¹¹ Konkluzje Rady 13398/16 w sprawie Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD), <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13398-2016-INIT/pl/pdf>

¹² http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/pollinators/index_en.htm

¹³ https://ec.europa.eu/agriculture/honey/programmes_en

¹⁴ https://ec.europa.eu/food/animals/live_animals/bees/health_en

W inicjatywie określono cele długookresowe i działania krótkookresowe w ramach trzech

PRIORYTET I: Poszerzanie wiedzy na temat spadku liczebności owadów zapylających, jego przyczyn i konsekwencji

PRIORYTET II: Przeciwdziałanie przyczynom spadku liczebności owadów zapylających

priorytetów:

W tabeli w załączniku przedstawiono szczegółowe informacje na temat różnych działań i poddziałań w ramach każdego priorytetu.

2.1. PRIORYTET I: Poszerzanie wiedzy na temat spadku liczebności owadów zapylających, jego przyczyn i konsekwencji

UE podjęła już działania wspierające wytwarzanie wartościowej wiedzy (np. za pomocą projektów ALARM¹⁵ i STEP¹⁶ oraz Europejskiej czerwonej listy¹⁷). Mimo iż wykazały one jednoznacznie alarmujący spadek liczebności owadów zapylających, uzasadniający podjęcie natychmiastowego działania, wciąż istnieją znaczne braki w wiedzy. Pełna skala spadku liczebności nie jest znana, a jego konsekwencje dla społeczeństwa i gospodarki wciąż nie są w pełni zrozumiałe. Chociaż ustalono główne zagrożenia dla owadów zapylających, co umożliwi podjęcie natychmiastowego działania opartego na wiedzy, konieczne są dalsze badania w celu poszerzenia wiedzy na temat indywidualnych skutków tych zagrożeń i ich wzajemnej interakcji. Poszerzanie wiedzy stanowi zatem podstawę niniejszej inicjatywy i będzie wymagało podjęcia wspólnych wysiłków przez Komisję, państwa członkowskie, Europejską Agencję Środowiska, środowisko naukowe, zainteresowane strony i obywateli.

Należy udoskonalić monitorowanie gatunków i populacji owadów zapylających w UE. Opracowanie skoordynowanego procesu monitorowania, aby uzupełnić braki w wiedzy na temat stanu populacji owadów oraz tendencji w tym zakresie, będzie wymagało podjęcia wspólnych wysiłków przez UE i państwa członkowskie. Potrzebna będzie grupa ekspertów technicznych, aby opracować racjonalną pod względem kosztów i znormalizowaną metodę monitorowania. W opracowaniu tego procesu mogą pomóc nauka obywatelska¹⁸, narzędzia ICT i technologie takie jak barkodowanie DNA i uczenie maszynowe. Zgromadzenie podczas monitorowania w terenie dobrej jakości danych umożliwi przeprowadzenie oceny zagrożonych gatunków owadów zapylających i opracowanie solidnych wskaźników dotyczących ich populacji. Wskaźniki te pomogłyby w ocenie skutków różnych działań

¹⁵ <http://www.alarmproject.net/>

¹⁶ <http://www.step-project.net/>

¹⁷ <http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/>

¹⁸ Obywatele mogą pomóc w gromadzeniu danych i w związku z tym odgrywają aktywną rolę we wspieraniu badań naukowych w tym obszarze,

<https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=citizen§ion=monitor>

politycznych UE, głównie w dziedzinie środowiska, rolnictwa i zdrowia, oraz w śledzeniu postępów UE w dążeniu do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju ONZ nr 2 („Zero głodu”) i 15 („Życie na lądzie”)¹⁹. Wraz z danymi dotyczącymi zagrożeń dla owadów zapylających i zapyłania, umożliwiłyby one przeprowadzenie całościowej oceny spadku liczebności owadów zapylających oraz jego skutków dla społeczeństwa i gospodarki za pomocą narzędzi takich jak mapowanie i ocena ekosystemów i usług ekosystemowych²⁰ oraz rozliczanie kapitału naturalnego w odniesieniu do owadów zapylających i zapyłania²¹, jak również opracowanie właściwych reakcji politycznych.

Należy wesprzeć badania naukowe i innowacje dotyczące szerokiego spektrum zagadnień, np. skali problemu (stan populacji owadów zapylających i tendencje w tym zakresie), przeciwdziałania jego przyczynom (zagrożenia dla owadów zapylających, ich relatywne znaczenie i wzajemne interakcje) i jego konsekwencji (skutki dla środowiska, dobrostanu człowieka i dla gospodarki). Należy wspierać badania podstawowe (systematyka, taksonomia), jak również badania stosowane, aby zwiększyć efektywność UE w zakresie monitorowania i przeprowadzania ocen w kontekście owadów zapylających. W najbliższym czasie szereg trwających projektów badawczych przyniesie wyniki dotyczące owadów zapylających²², jak również innowacji związanych z ochroną roślin, zintegrowanego podejścia do zdrowia i alternatyw dla pestycydów²³.

Wolny dostęp do danych i informacji dotyczących owadów zapylających stanowi warunek wstępny w dążeniu do lepszego wykorzystania istniejących zasobów i wytworzenia nowej wiedzy i innowacyjnych rozwiązań. Należy pojąć dalsze wysiłki w celu zebrania rozproszonych danych i informacji w jednym miejscu i zapewnienia łatwego dostępu do nich.

2.2. PRIORYTET II: Przeciwdziałanie przyczynom spadku liczebności owadów zapylających

Zróznicowanie czynników wpływających na spadek liczebności owadów zapylających wymaga podjęcia działań łagodzących w wielu sektorach i obszarach polityki.

Najbardziej zagrożone gatunki i siedliska owadów zapylających w UE, takie jak te podlegające ochronie na podstawie dyrektywy siedliskowej lub uwzględnione na europejskiej czerwonej liście, należy objąć działaniami priorytetowymi i finansowaniem priorytetowym. Istotną rolę w tej kwestii odegra szczególnie program LIFE.

Utrata siedlisk

Aby usprawnić wdrażanie dyrektyw ptasiej i siedliskowej, Komisja realizuje Plan działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki. Chociaż w dyrektywie siedliskowej wymieniono jedynie ograniczoną liczbę gatunków owadów zapylających, środki ochrony chronionych typów siedlisk, takich jak obszary trawiaste, mogą znacznie pomóc owadom zapylającym. W związku z tym usprawnienie wdrażania dyrektywy ma duże znaczenie dla przeciwdziałania jednemu z głównych zagrożeń dla owadów zapylających – utracie siedlisk. Do dalszej

¹⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>

²⁰ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/index_en.htm

²¹ <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/ecosystem-services-accounting-part-i-outdoor-recreation-and-crop-pollination>

²² <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/sfs-28-2017.html>

<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/sfs-16-2017.html>

²³ <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/sfs-04-2019-2020.html>

poprawy warunków naturalnych potrzebnych do zachowania rozwijających się siedlisk owadów zapylających może przyczynić się zielona infrastruktura²⁴ dzięki zapewnieniu rozwiązań opartych na przyrodzie²⁵ i wzmocnieniu spójności sieci Natura 2000 i łączności między jej obszarami w szerzej pojmowanych krajobrazach wiejskich i miejskich.

Wspólna polityka rolna i polityka spójności UE stwarzają kluczowe możliwości dla utrzymania i tworzenia siedlisk owadów zapylających na obszarach wiejskich i miejskich w okresie do 2020 r. W strukturze wspólnej polityki rolnej (uwzględniającej zasadę wzajemnej zgodności, płatności bezpośrednie i działania dotyczące rozwoju obszarów wiejskich) przewidziano szeroki zbiór instrumentów niezbędnych do przeciwdziałania presji na owady zapylające wynikającej z intensywnej gospodarki rolnej i zmian w użytkowaniu gruntów, w tym porzucania gruntów rolnych. Zalicza się do nich w szczególności obszary proekologiczne objęte wsparciem dla rolników w postaci płatności bezpośrednich – obszary te obejmują strefy buforowe dla owadów zapylających i ugory przeznaczone dla roślin bogatych w nektar i pyłki – jak również działania rolno-środowiskowo-klimatyczne w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich. Za pomocą innych istotnych zachęt wspiera się rolników we wprowadzaniu systemów rolnictwa zrównoważonego w obszarach Natura 2000 i w zakresie inwestycji w rolnictwo ekologiczne. Należy podejmować dalsze wysiłki w celu upowszechnienia świadomości znaczenia owadów zapylających dla wydajności rolnictwa.

Chociaż obszary wiejskie odgrywają kluczową rolę w kwestii zdrowia populacji owadów zapylających, coraz bardziej uznaje się również znaczenie obszarów miejskich i podmiejskich dla wspomagania siedlisk owadów zapylających. Przestrzenie publiczne i prywatne, takie jak parki, ogrody, dachy zielone i ściany zielone służą jako siedlisko o charakterze schronienia dla owadów zapylających i „wyspy siedliskowe”, które umożliwiają owadom zapylającym przemieszczanie i rozprzestrzenianie się w obszarach zurbanizowanych. Dzięki połączeniom z obszarami naturalnymi i półnaturalnymi na terenach wiejskich, wspomagają one sieć siedlisk owadów zapylających w szerszym krajobrazie. Wykorzystując szereg obiecujących rozwiązań, takich jak rozwiązania oparte na przyrodzie, można usprawnić włączanie siedlisk owadów zapylających do dużych sieci infrastruktury, takich jak drogi, linie kolejowe i linie wysokiego napięcia, które często powodują utratę siedlisk i zazwyczaj zajmują rozległe przestrzenie zróżnicowanego europejskiego krajobrazu. Należy zachęcać organy regionalne i lokalne do inwestowania w takie rozwiązania.

Stosowanie pestycydów

Zagrożenia dla owadów zapylających związane ze stosowaniem pestycydów i wpływ stosowania pestycydów na te owady zależą od toksyczności danej substancji czynnej i poziomu narażenia. W UE substancje czynne wykorzystywane w środkach ochrony roślin²⁶ mogą zostać zatwierdzone wyłącznie po przeprowadzeniu oceny ryzyka mającej na celu uzyskanie pewności, że nie mają one niepożądanego wpływu na pszczoły miodne²⁷. W 2013 r. Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) opracował wytyczne²⁸, aby ulepszyć obecną ocenę ryzyka poprzez uwzględnienie w wymogach oceny między innymi wpływu długoterminowego i gatunków dzikich pszczoł. Wytyczne te nie zostały jednak

²⁴Zob. Zielona infrastruktura – zwiększanie kapitału naturalnego Europy, COM(2013) 249 final.

²⁵Np. środki związane z naturalną retencją wód, <http://nwrn.eu/>

²⁶Termin „pestycydy” oznacza środki ochrony roślin zdefiniowane w rozporządzeniu (WE) nr 1107/2009.

²⁷Rozporządzenie (WE) nr 1107/2009 dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin.

²⁸Wytyczne Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności w sprawie oceny ryzyka dla pszczoł (miodnych – *Apis mellifera*, trzmieli – *Bombus* spp. i pszczoł samotnic) wynikającego ze stosowania środków ochrony roślin, <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3295>

jeszcze zatwierdzone przez państwa członkowskie; w związku z tym konieczne będą dalsze działania, aby zapewnić ich wdrożenie.

W 2013 r. Komisja nałożyła ograniczenia na stosowanie trzech pestycydów neonikotynoidowych²⁹, po tym jak wykazano, że stanowią one istotne zagrożenie dla pszczół. W lutym 2018 r. EFSA potwierdził istnienie tych zagrożeń w przeglądzie dostępnych dowodów³⁰. Jak stwierdzono w rozporządzeniu (WE) nr 1107/2009²⁷, ważne jest, aby wprowadzić odpowiednie środki w celu ograniczenia tych zagrożeń. Dnia 27 kwietnia 2018 r. państwa członkowskie poparły propozycję Komisji, aby w większym stopniu ograniczyć stosowanie trzech pestycydów neonikotynoidowych³¹.

Ponadto dyrektywa 2009/128/WE³² przewiduje szereg działań wspierających zrównoważone stosowanie zatwierdzonych pestycydów. Na podstawie wspomnianej dyrektywy w krajowych planach działania można określić konkretne cele końcowe i środki mające na celu przeciwdziałanie wpływowi stosowania pestycydów na owady zapylające.

Inwazyjne gatunki obce

Kolejnym kluczowym zagrożeniem dla owadów zapylających są inwazyjne gatunki obce. W rozporządzeniu (UE) 1143/2014³³ przewidziano zbiór działań, które należy podjąć w tym obszarze w całej UE. Konsekwentne wysiłki mające na celu zrealizowanie tych działań i sporządzenie wykazu nowych gatunków uznawanych za zagrożenie ograniczą szkodliwe skutki, takie jak te związane z drapieżnictwem szerszenia azjatyckiego (*Vespa velutina*), lub niszczenie siedlisk owadów zapylających przez pewne gatunki roślin, takie jak niecierpek gruczołowaty (*Impatiens glandulifera*), który powoduje ograniczanie rozwoju rodzimej roślinności. Ponadto należy wspierać wykorzystanie rodzimych gatunków owadów zapylających i rodzimych gatunków roślin do celów prywatnych i publicznych w celu uniknięcia zagrożeń, jakie gatunki obce stwarzają dla rodzimych gatunków owadów zapylających.

Inne zagrożenia

Wpływ na owady zapylające ma również zmiana klimatu, zanieczyszczenie środowiska i choroby. Zmiana klimatu wpływa na rozmieszczenie i zasięg występowania owadów zapylających, ich siedliska i interakcje, zarówno poprzez stopniowe zmiany, jak i ekstremalne zdarzenia pogodowe. Chociaż brakuje kompleksowych badań wpływu różnych zanieczyszczeń (takich jak zanieczyszczenie powietrza, metale ciężkie i zanieczyszczenie świetlne) i chorób, wiadomo, że szkodzą one dzikim owadom zapylającym lub negatywnie wpływają na ich siedliska. W ramach niniejszej inicjatywy nie zajęto się bezpośrednio tymi zagrożeniami. Polityka UE dotycząca działań w dziedzinie klimatu³⁴, zanieczyszczenia

²⁹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 485/2013 z dnia 24 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 540/2011 w odniesieniu do warunków zatwierdzania substancji czynnych: klotianidyna, tiametoksam i imidachlopyrd oraz zabraniające stosowania i sprzedaży nasion zaprawionych środkami ochrony roślin zawierającymi te substancje czynne.

³⁰ <https://www.efsa.europa.eu/en/press/news/180228>

³¹ https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/approval_active_substances/approval_renewal/neonicotinoids_en

³² Dyrektywa 2009/128/WE ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów.

³³ Rozporządzenie (UE) nr 1143/2014 w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych.

³⁴ https://ec.europa.eu/clima/index_pl

powietrza³⁵ oraz działań na rzecz zdrowia pszczół¹⁴ pomoże w ograniczeniu ich wpływu na owady zapylające. Niniejsza inicjatywa przyczyni się jednak pośrednio do przeciwdziałania tym i innym zagrożeniom dzięki wspieraniu utrzymywania, tworzenia i łączenia zdrowych siedlisk przeznaczonych dla owadów zapylających i dzięki zwalczaniu rozprzestrzeniania się gatunków obcych przenoszących szkodliwe patogeny i choroby, tym samym wzmacniając ogólną odporność europejskich ekosystemów na zmianę klimatu.

2.3. PRIORYTET III: Zwiększanie świadomości, zaangażowanie społeczeństwa i promowanie współpracy

Przeciwdziałanie spadkowi liczebności owadów zapylających wymaga strategicznego podejścia na wszystkich poziomach rządzenia i zaangażowania różnych podmiotów. Niniejsza inicjatywa zwiększy społeczną świadomość znaczenia owadów zapylających i pilnej potrzeby podjęcia działań. Jej celem będzie mobilizowanie środowiska naukowego, decydentów, przedsiębiorstw i obywateli do podejmowania działań i do współpracy poprzez promowanie i rozpowszechnianie najlepszych praktyk oraz wspieranie dalszego współdziałania.

Chociaż istnieje już szereg platform wspierających współpracę w kwestii owadów zapylających (takich jak sieci naukowe i platformy wymiany doświadczeń w zakresie polityki), trzeba jeszcze bardziej zwiększyć zdolność do współpracy. Komisja i państwa członkowskie powinny zwiększać świadomość możliwości finansowania w tej dziedzinie oraz je promować. Wspólne narzędzia i wzorce służące do opracowywania planów i strategii dotyczących owadów zapylających, opierające się na najlepszych istniejących praktykach, będą stanowiły wsparcie dla dalszych działań na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Pogłębieniu zrozumienia – wśród obywateli i specjalistów – znaczenia dzikich owadów zapylających dla społeczeństwa i gospodarki przysłużyłyby się również zwiększone wydatki UE na krajowe programy pszczelarskie.

UE zwiększy swój wkład w działania globalne na rzecz owadów zapylających poprzez zwiększenie wsparcia na rzecz działań ochronnych w ramach Międzynarodowej Inicjatywy na rzecz Owadów Zapylających³⁶, którą kieruje Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa, oraz poprzez wspieranie współpracy w ramach Koalicji woli na rzecz owadów zapylających (Coalition of the Willing on Pollinators)³⁷.

3. WNIOSEK

Inicjatywa UE na rzecz owadów zapylających przyczyni się do osiągnięcia celów unijnej strategii ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. i realizacji polityki sektorowej, np. wspólnej polityki rolnej i polityki spójności. Dzięki niej zgromadzone zostaną również cenne informacje na temat postępów czynionych przez UE na drodze do osiągnięcia odpowiednich celów zrównoważonego rozwoju ONZ.

Inicjatywa będzie funkcjonować w synergii z Planem działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki, w szczególności z planowanymi wytycznymi dotyczącymi zielonej infrastruktury na szczeblu UE i włączenia usług ekosystemowych do procesu decyzyjnego.

³⁵ Dyrektywa (UE) 2016/2284 w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych.

³⁶ Decyzja V/5 Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7147>

³⁷ <https://promotepollinators.org>

Pojawia się ona tuż przed rozpoczęciem międzyinstytucjonalnych negocjacji w sprawie wieloletnich ram finansowych UE po 2020 r. Chociaż przewiduje się, że proponowane działania zostaną zakończone do 2020 r., istotne będzie utrzymanie tempa i jak najlepsze wykorzystanie przyszłych unijnych instrumentów finansowania, aby wesprzeć skuteczne działania przeciwdziałające spadkowi liczebności owadów zapylających w perspektywie długoterminowej.

Komisja zwraca się do Parlamentu Europejskiego i Rady o poparcie niniejszej inicjatywy i aktywne włączenie się w jej wdrażanie w ścisłej współpracy ze wszystkimi właściwymi zainteresowanymi stronami.

Do końca 2020 r. Komisja przeprowadzi przegląd postępów we wdrażaniu niniejszej inicjatywy i, w razie konieczności, przedstawi zalecenia dotyczące dalszych działań. Proces ten zostanie wykorzystany w przeglądzie śródkresowym unijnej strategii ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. i na użytek działań następczych.

ZAŁĄCZNIK – WYKAZ DZIAŁAŃ

W niniejszym załączniku przedstawiono przegląd celów i działań uwzględnionych w ramach poszczególnych priorytetów Inicjatywy UE dotyczącej owadów zapylających. Działania te zostaną zrealizowane do 2020 r. Cele uwzględniają perspektywę długoterminową – do 2030 r.

PRIORYTET I: Poszerzanie wiedzy na temat spadku liczebności owadów zapylających oraz jego przyczyn i konsekwencji		
<i>Cel</i> <i>Owady zapylające i ich siedliska podlegają monitorowaniu i regularnej ocenie. Na terenie całej UE funkcjonuje system monitorowania dostarczający danych do celów oceny ich stanu i tendencji w tym zakresie. W oparciu o te dane opracowywane są solidne i aktualne wskaźniki dotyczące populacji owadów zapylających, które pomagają w ocenie wpływu odpowiednich działań politycznych UE i umożliwiają opracowanie europejskiego atlasu owadów zapylających i zapylania. W ramach unijnych programów w zakresie badań naukowych i innowacji uruchamia się zasoby, aby uzupełnić braki w wiedzy na temat spadku liczebności owadów zapylających, jego przyczyn i konsekwencji dla społeczeństwa i gospodarki. Dane i informacje na temat owadów zapylających są powszechnie dostępne.</i>		
<i>DZIAŁANIE 1 – WSPARCIE MONITOROWANIA I OCENY</i>		
1A)	Komisja opracuje i wypróbuje ogólnounijny system monitorowania owadów zapylających, aby zapewnić dostarczanie dobrych jakościowo danych na potrzeby oceny stanu poszczególnych gatunków owadów zapylających w UE i tendencji w tym zakresie oraz opracowania wskaźnika dotyczącego populacji owadów zapylających. Aby wesprzeć te prace, utworzona zostanie grupa ekspertów technicznych.	Pierwszy cel pośredni w IV kwartale 2018 r.
1B)	Komisja rozpocznie pracę nad Europejską czerwoną listą bzygów.	I kwartał 2019 r.
1C)	Komisja opracuje wykaz siedlisk ważnych dla owadów zapylających oraz dokona oceny ich stanu na podstawie sprawozdań dostarczonych przez państwa członkowskie zgodnie z dyrektywą siedliskową i innych dostępnych danych.	Pierwszy cel pośredni w I kwartale 2019 r.
1D)	Komisja rozpocznie projekt pilotażowy dotyczący monitorowania obecności pestycydów w środowisku za pośrednictwem produktów pszczoły miodnej (na przykład pyłku), aby dokonać oceny w zakresie możliwości stosowania tego innowacyjnego podejścia do informowania o narażeniu owadów zapylających na pestycydy.	IV kwartał 2018 r.
1E)	Komisja zastosuje ramy „mapowania i oceny ekosystemów i usług ekosystemowych” w odniesieniu do owadów zapylających, w tym opracowanie rozliczeń kapitału naturalnego w zakresie owadów zapylających i zapylania,	II kwartał 2019 r.

	aby przeprowadzić w zintegrowany sposób ocenę spadku liczebności owadów zapylających i jego skutków dla społeczeństwa i gospodarki oraz określić właściwą politykę w tej dziedzinie.	
<i>DZIAŁANIE 2 – WSPARCIE BADAŃ NAUKOWYCH I INNOWACJI</i>		
2A)	W ramach inicjatywy „Horyzont 2020” – unijnego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014–2020 Komisja będzie nadal propagować i wspierać badania naukowe i innowacje dotyczące owadów zapylających oraz przyczyn i konsekwencji spadku ich liczebności.	W trybie ciągłym
2B)	W ramach wymian za pośrednictwem sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa ³⁸ , Komisja będzie podnosić świadomość zainteresowanych stron na temat możliwości wynikających z rozpoznawania potrzeb owadów zapylających i znaczenia zapylania.	W trybie ciągłym
2C)	Komisja rozważy, w jaki sposób w dalszym stopniu wspierać badania naukowe i innowacje, aby uwzględnić problem spadku liczebności owadów zapylających w realizacji programu Horyzont Europa – unijnego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji po 2020 r.	W trybie ciągłym
<i>DZIAŁANIE 3 – UŁATWIANIE WYMIANY WIEDZY I DOSTĘPU DO DANYCH</i>		
3A)	Komisja uruchomi platformę internetową dotyczącą owadów zapylających, która będzie służyć jako główny punkt gromadzenia danych i informacji.	Pierwszy cel pośredni w I kwartale 2019 r.
3B)	Aby umożliwić zintegrowaną analizę przestrzenną, państwa członkowskie powinny podawać do wiadomości publicznej istotne dane przestrzenne, takie jak dane dotyczące użytkowania gruntów, na podstawie wymogów dyrektywy w sprawie INSPIRE ³⁹ i dyrektywy w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska ⁴⁰ .	Pierwszy cel pośredni w II kwartale 2019 r.

³⁸ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/european-innovation-partnership-agricultural>

³⁹ Dyrektywa 2007/2/WE ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE).

⁴⁰ Dyrektywa 2003/4/WE w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska.

PRIORYTET II: Przeciwdziałanie przyczynom spadku liczebności owadów zapylających**Cel**

Określenie i wdrożenie odpowiednich środków ochrony dotyczących zagrożonych gatunków owadów zapylających i ich siedlisk. Pełne zintegrowanie istotnych środków dotyczących owadów zapylających w ramach wspólnej polityki rolnej i polityki spójności oraz pełne wykorzystanie przez państwa członkowskie możliwości utrzymania i odtwarzania siedlisk owadów zapylających na obszarach wiejskich i miejskich. Skuteczne łączenie siedlisk owadów zapylających w szerszy krajobraz umożliwiający im rozproszenie się na różnych terytoriach. Ochrona owadów zapylających przed wpływem pestycydów i inwazyjnych gatunków obcych.

DZIAŁANIE 4 – OCHRONA ZAGROŻONYCH GATUNKÓW I SIEDLISK OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH

4A)	Komisja będzie kontynuować opracowywanie planów działania dotyczących najbardziej zagrożonych gatunków owadów zapylających i siedlisk wymienionych w dyrektywie siedliskowej oraz wspierać państwa członkowskie i zainteresowane strony w realizacji tych planów, w tym za pośrednictwem Programu działań na rzecz środowiska i klimatu LIFE.	Pierwszy cel pośredni w II kwartale 2019 r.
4B)	Komisja we współpracy z państwami członkowskimi określi środki ochrony i podejścia do zarządzania, aby zoptymalizować korzyści dla zagrożonych owadów zapylających i ich siedlisk, w tym w ramach procesu biogeograficznego Natura 2000 i za pośrednictwem specjalnych warsztatów.	Pierwszy cel pośredni w II kwartale 2019 r.
4C)	Państwa członkowskie powinny wprowadzić środki priorytetowe dotyczące istotnych siedlisk owadów zapylających w ramach priorytetowych działań dotyczących zarządzania obszarami Natura 2000 i zieloną infrastrukturą oraz ochrony gatunkowej.	III kwartał 2019 r.

DZIAŁANIE 5 – POPRAWA STANU SIEDLISK OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH NA UŻYTKACH ROLNYCH I WOKÓŁ NICH

5A)	Komisja przeprowadzi ocenę dotychczasowego doświadczenia w zakresie stosowania środków odnoszących się do owadów zapylających w ramach wspólnej polityki rolnej na lata 2014–2020. Na podstawie tej oceny Komisja opracuje wytyczne dla instytucji zarządzających i rolników, zapewniając doradztwo techniczne w zakresie sposobu zwiększania skuteczności środków i ich aktywnego propagowania w ramach wspólnej polityki rolnej po 2020 r.	Pierwszy cel pośredni w IV kwartale 2018 r.
5B)	Państwa członkowskie powinny zachęcać do przyjęcia środków dotyczących owadów zapylających w programach rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020, w tym poprzez szkolenie rolników i innych zainteresowanych	W trybie ciągłym

	stron oraz podnoszenie ich świadomości.	
5C)	Komisja będzie promować uwzględnianie problematyki owadów zapylających w realizacji wspólnej polityki rolnej po 2020 r. i włączy wskaźnik dotyczący owadów zapylających do ram wykonania i monitorowania, jak tylko zostanie on ukończony i uzyska pełną funkcjonalność.	W trybie ciągłym
<i>DZIAŁANIE 6 – POPRAWA STANU SIEDLISK OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH NA OBSZARACH MIEJSKICH I W SZERSZYM KRAJOBRAZIE</i>		
6A)	Komisja zgromadzi najlepsze praktyki i opracuje wytyczne dla lokalnych organów dotyczące sposobu stworzenia sprzyjającego środowiska dla owadów zapylających oraz uwzględni owady zapylające w kryteriach przyznawania tytułu Zielonej Stolicy Europy i nagrody w konkursie Europejski Zielony Liść.	II kwartał 2019 r.
6B)	Komisja zwiększy świadomość instytucji zarządzających polityką spójności i związanych z nią zainteresowanych stron na temat ochrony owadów zapylających i możliwości jej finansowania w latach 2014–2020 i po 2020 r.	Pierwszy cel pośredni w IV kwartale 2018 r.
6C)	Komisja będzie propagować działania dotyczące utrzymania i odtwarzania siedlisk owadów zapylających na poziomie krajobrazu oraz ich włączenie w planowanie przestrzenne i inne istotne procesy decyzyjne za pośrednictwem wytycznych dotyczących zielonej infrastruktury na poziomie UE oraz uwzględniania ekosystemów i usług ekosystemowych w procesie decyzyjnym.	Pierwszy cel pośredni w IV kwartale 2018 r.
<i>DZIAŁANIE 7 – ZMNIEJSZENIE WPŁYWU STOSOWANIA PESTYCYDÓW NA OWADY ZAPYLAJĄCE</i>		
7A)	W celu zmniejszenia wpływu stosowania pestycydów na owady zapylające oraz związanego z nim ryzyka Komisja zachęci państwa członkowskie, aby zgodnie z dyrektywą 2009/128/WE uwzględniły szczegółowe cele końcowe i środki dotyczące ochrony owadów zapylających w swoich zmienionych krajowych planach działania oraz przeprowadzi ocenę sytuacji w drugim sprawozdaniu dotyczącym wdrażania tej dyrektywy.	Pierwszy cel pośredni w II kwartale 2019 r.
7B)	Komisja przyjmie plan wdrażania wytycznych Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności dotyczących oceny ryzyka dla pszczoł (miodnych – <i>Apis mellifera</i> , trzmieli – <i>Bombus</i> spp. i pszczoł samotnic) wynikającego ze stosowania środków ochrony roślin, aby poprawić ocenę ryzyka dla owadów zapylających związanego ze stosowaniem pestycydów.	IV kwartał 2018 r.
7C)	Komisja przyjmie środki prawne dotyczące zakazu wszelkiego stosowania na zewnątrz trzech pestycydów neonikotynoidowych, które od 2013 r. podlegają już szczegółowym ograniczeniom (imidachlopryd, tiametoksam	II kwartał 2018 r.

	i chlotianidyna).	
DZIAŁANIE 8 – ZMNIEJSZENIE WPŁYWU INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH NA OWADY ZAPYLAJĄCE		
8A)	Komisja zapewni państwu członkowskim techniczne wytyczne w zakresie sposobu prowadzenia działań zapobiegawczych i zaradczych w związku ze szkodliwym wpływem inwazyjnych gatunków obcych na owady zapylające, które to gatunki podlegają zakresowi stosowania rozporządzenia (UE) nr 1143/2014.	III kwartał 2019 r.
8B)	Komisja opracuje wytyczne dotyczące propagowania wykorzystywania rodzimych gatunków roślin i owadów zapylających w sektorze publicznym i prywatnym.	III kwartał 2019 r.
PRIORYTET III: Zwiększanie świadomości, zaangażowanie społeczeństwa i promowanie współpracy		
Cel <i>Zwiększenie społecznej świadomości znaczenia owadów zapylających i pilnej potrzeby działania, aby powstrzymać spadek liczebności ich populacji. Zwiększony wpływ polityki publicznej w związku ze skuteczną mobilizacją przedsiębiorstw i obywateli. Większy wpływ poszczególnych działań wynikający z lepszej koordynacji istotnych podmiotów na wszystkich poziomach. UE przejmuje wiodącą rolę na poziomie ogólnouniwersyteckim, aby wesprzeć i ułatwić międzynarodowe działania dotyczące owadów zapylających.</i>		
DZIAŁANIE 9 – ZACHĘCANIE DO DZIAŁANIA PRZEDSIĘBIORSTW I OBYWATELI		
9A)	Komisja zapewni wytyczne i będzie zachęcać przedsiębiorstwa, aby włączyły się w ochronę owadów zapylających, w szczególności w sektorze rolno-spożywczym. Komisja będzie również kontynuować propagowanie dobrych praktyk i innowacyjnych modeli biznesowych korzystnych dla owadów zapylających poprzez unijną platformę przedsiębiorczości i różnorodności biologicznej ⁴¹ oraz Europejską Nagrodę dla Przedsiębiorstw Dbających o Środowisko, a także zapewni możliwości finansowania za pośrednictwem mechanizmu finansowego na rzecz kapitału naturalnego.	Pierwszy cel pośredni w II kwartale 2019 r.
9B)	Komisja zbada możliwość stosowania oznakowania ekologicznego UE w przypadku produktów, które wspierają ochronę owadów zapylających, takich jak mieszanki nasion kwiatów dziko rosnących, rośliny doniczkowe dla	III kwartał 2019 r.

⁴¹ http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

	owadów zapylających i inne stosowne produkty ogrodnicze, zgodnie z wnioskami i zaleceniami oceny adekwatności zakończonej w 2017 r. ⁴² .	
9C)	Komisja opracuje i rozpowszechni materiały edukacyjne na temat owadów zapylających. Ponadto Komisja opracuje wytyczne na temat sposobu, w jaki można zaangażować obywateli w ochronę owadów zapylających i naukę obywatelską dotyczącą owadów zapylających. Takie działania angażujące dotyczące ochrony owadów zapylających można przeprowadzać w kontekście Europejskiego Korpusu Solidarności, który wspiera udział młodych osób w roli wolontariuszy w projektach na rzecz społeczności lokalnych i środowiska w całej Europie. Ponadto wysiłki te mogą uzupełnić krajowe programy pszczelarskie oferujące szkolenia mające na celu pogłębienie zrozumienia znaczenia dzikich owadów zapylających wśród obywateli i specjalistów.	W trybie ciągłym

⁴² COM(2017) 355 final.

<i>DZIAŁANIE 10 – PROPAGOWANIE STRATEGII I WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH NA WSZYSTKICH POZIOMACH</i>		
10A)	Komisja, opierając się na obecnej najlepszej praktyce, opracuje wspólne szablony i narzędzia, aby ułatwić rozwój strategii w zakresie owadów zapylających na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.	III kwartał 2019 r.
10B)	Komisja określi możliwości dotyczące zwiększenia współpracy wśród wszystkich istotnych podmiotów za pośrednictwem istniejących platform oraz będzie propagować dalszą współpracę poprzez mechanizmy na poziomie UE, w tym w ramach unijnego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014–2020, programów Europejskiej współpracy terytorialnej (inicjatywa wspólnotowa dotycząca obszarów przygranicznych Interreg), rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz instrumentów TAIEX-EIR ⁴³ i TAIEX-REGIO ⁴⁴ Peer2Peer.	Pierwszy cel pośredni w I kwartale 2019 r.
10C)	Komisja będzie propagować włączenie problematyki i środków dotyczących ochrony owadów zapylających do polityki, planów i programów wspieranych przez UE w krajach rozwijających się i krajach sąsiadujących zgodnie z celami Międzynarodowej Inicjatywy na rzecz Owadów Zapylających ⁴⁵ .	W trybie ciągłym
10D)	UE przyłączy się do Koalicji woli na rzecz owadów zapylających i wzmocni skuteczne międzynarodowe działania na rzecz owadów zapylających.	IV kwartał 2018 r.

⁴³ http://ec.europa.eu/environment/eir/p2p/index_en.htm

⁴⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/taix-regio-peer-2-peer/

⁴⁵ Prowadzona przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa.